

307. 481

MA

AKTIVISTA MŰVESZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
FŐSZERKESZTŐ KASSÁK LAJOS, WIEN, V. ÉV 4. SZÁM

Ára 12 korona
Cseh-Szlovákiában 6 korona

PRÓZA 17

Valakit a templom keresztjére szúrtak,
 Harangok leszakadtak.
 Mire várunk még!?
 Hiába kiabálunk a határok felé.
 Testvérek!!
 Ők a kirakatok előtt ülnek és nem látnak.
 Szemünket golyónak szedik.
 Gépekről mind felénk csuszna a szíjak.
 Anyák mellüket találják a tányérokba.
 Mégis, fekete udvarokon énekelnek a gyertyák.
 Őregek lerágott karjukkal vándorolnak a városok előtt.
 Mezőkön valakinek a szívével labdázta. S azóta az állatok tögye alatt üres zsajtárral ülnek az asszonyok.
 Csak ti nem látjátok!
 A síró erdőket és a vizek kérdő szeméit.
 Mire várunk még!?
 Fejünk fölé börtönöket építenek.
 Emberek!!
 Állatok!!!
 Induljatok el.
 Utak előtt törjétek össze a napot.
 Csújsátok föl a városokat.
 A mezőket.
 Tűzek előtt trombiták énekeljenek.
 Életünkért!!!
 És fussatok.
 Fussatok a tűzzel csillagok felé.

Ujvári Erzsé

AKASZTOTT EMBER

Délután volt vagy este
 — gyárak sárga kéntornyaikat esöpögtették —
 az akasztott ember fölött a tűz kanóca bimbózott
 a tűz.

Akasztott ember volt ő
 apák most báránykák beteg tavában
 a fejü kölykeik elé strázsálnak
 utcák hintájában levetkőztetett lányok sikongnak
 költő kezén jár tiszték röhejében.

Ő, ő mindent lát:

Papok rozsdás szegeket nyerítenek a szószékeken
 bírák flaskók fenekére isszák meglevesesedett agyvelejüket
 pecérek döglött dárdákat maszíroznak
 miniciógyáros páfrányt turbékol asszonyok kádjában.

Ó! Ó! szemében az idő mutatója homokórázik.

Miért akasztották őt ide?
 Egyszerű ember volt ő
 az italt mértékkel itta
 bokrokból kifejtette a lányt és aranyszallagokat meg
 két papagályokat
 hókusz-pókuszozott ki a száján
 gyerekeknek kialudt bolygókról beszélt
 s reggel ötör énekelni vitte őket a homokba
 füveknek esőt prédikált

az utakat kiigazgatta az elszűnyedt béresviskóktól az
 ezüstmaszatos mozdonyokig
 s egyszer reggel, amikor a parasztok
 a templom báva tömbjeit elkerülték
 s nevetve az istálló szalmás gőzébe keveredtek
 a tehének és a rágesáló nyulak boldog szeméi közé
 ő imigyen szólott hozzájuk:
 a gyárak kürtőire piros szárnyakat aggattak a munkások!

A harangok hiába sirtak azon a reggelen
 aranyesigákon hiába jött a püspök gyémántos esáköval
 a parasztok tiszta kemény homloka betért a jeltelen
 kapu alatt.

Templomokban orgonák sürgönyöztek
 a pap már harmadszor füstölte ki magából a szökés
 sátánszagot
 esendőrök hiába szurkálták fel az ágyak üres daganatait
 csak álltak a homlokig érő gerendák alatt
 s a szemekben már ligujtotta valaki a lámpákat.

A nap fekete tárnákat röhögött az égen.
 De aztán csönd lett
 valahol egy aranyfoga vezér
 megittatta estere a fegyvereket.

Most lóg a gerendák éke alatt
 a hold meg néha felvezényli a villámháritókra eső-
 gázas
 patakok zöld tenyereiken lufballon-könyű hullákat la-
 boznak,
 de ő csak lóg
 a szél fehér trombitákkal menetel alatta.

Jaj, jaj, jaj,
 egy asszony két ikerrel a hid felé világot
 s a megjegesedett cellákban
 vitriolos karéjokat álmodnak egymás szájába az éhezők.

Jaj. Jaj. Jaj.
 De őt felhúzták
 tegnap reggel
 s bizony, bizony
 a nap vörös tenyerét hiába dugta fel a horizonton.

Barta Sándor

MINDENKIHEZ

A bűnök feketéjéből én szomorú testvérem
 mondatokba ácsolom a holnapunk ivét.
 Zsibbadt bokrok gyökere köt, a sors
 és a hold messze tükre,
 mert sánták vagyunk a végtelen halálban.
 És kiáltom
 a mindenki hangjával a század bosszús sikolyát: Fegyver!
 ölelem az egyhullámú kéjt: Idő!
 Ó ezer maszokra bámítom a szókat.
 Mert meghaltak a fák, temető a szél, árkokba dőlt a félsz —
 a sikolyom úr minden táj fölött:
 Emberek mindenütt: gyilkosok vagyunk.

Mihályi Ödön

SZERETET, TAGADÁS, HARC

Legmélyebb, legbizonytalanabb megérzéseink is a tudatosság világosságába gyulladtak a háboru, forradalom, nyomorúság, terror meglátásaiban.

Mindaz, ami emberi ideál volt, ami magasabbra kívánczó egyének és korok akarásából tettbe sűrűsödött, vagy elméletekbe higgadt — bennünk a megláttatni akarás és a megláttatás cselekvésében él.

Eletünk célja, mozgató ereje, aktivitása és produktuma egy és ugyanaz.

A többre kívánczó ember forradalmi aktivitása.

Tudjuk: a fizikai élet összekapcsoló és egybehangoló eleme a szeretet. A szeretetben élő jó ember egyedüli életformája az életörömből születő és az életörömtől szülő aktivitás.

A soha meg nem állás aktivitása amelyiknek legvégső tendenciája: megteremteni (— a mi részünkről: lehetővé tenni —) azt a leghorizontálisabb, legnagyobb átfogóképességű kulturát, amely kultúra már magába szivta az élet minden forma és eszmelehetőségét. Vagyis: megalapozni és megteremteni azt az életszínvonalat, amikor az egész élet nem lesz más, mint egy kulturális ténykedés.

Ennek a legvégső célnak tiszta tudatában a mi életünk nem lehet más, mint ennek a tudatnak forradalmi kieléje a tettben.

Csak hogy: a mi aktivitásunk nem a romantikus aktivitás, ahol előre, a jövőben, a cél irányában minden „tudatosítva” van, de a jövőbe ástott szemek semmi egyebet nem látnak (és nem tudatosítanak) mint a jövőt.

Lábunk alatt a talaj: kapitalista gazdasági rend; imperialista ideológia az államokban és egyéneken; magántulajdon; nemzeti eszme; osztálytársadalom — a tegnap mába rohadt esőkevényei.

És: *osztályharc* — a ma.

Természetes ellenségei vagyunk mindennemű orthodoxiának.

Mondottuk: „Le a marxizmus talmudistáival!”

De: le az anarchizmus talmudistáival is!

Mi láttuk az életbe próbálkozott elméletet és ebben megláttuk a mi forradalmi lehetőségeinket is.

Nekünk ma semmiesetre se lehet ugyanaz a forradalmi taktikánk mint pl. a német „Ziel” aktivistáinak. Mi tul vagyunk a forradalmi osztályharc első csatáján és első helyi vereségén. Mi tehát nem egy filozófiai belátás következtében, hanem természetszerűleg nézünk minden jelenséget és irányítjuk minden cselekedetünket a forradalmi osztályharc aktivitásán keresztül.

A proletariátus diktatúrája nekünk (és minden becsületes forradalmárnak) az a lehetőség csak, amelyben a mi céljaink tágabb perspektívákat és a mi aktivitásunk tágabb területeket kapnak.

Nem tömjénezünk semmiféle diktatúrát és nem tömjénezünk a proletariátus diktatúráját se.

De mivel a proletariátus diktatúrája egy lépés — az egyetlen legközelebbi lépés! — a mi távolabbi céljaink felé, ezt a lépést mi is megteszük.

Se nem kényszeredetten, se nem rajongásba tévedten.

Megteszük, mint életünk természetes kiteljesülésének egy természetes fázisát.

Azok, akik ennek a fázisnak a beteljesítését másoktól várják: műforradalmárok a kiből a forradalmiságnak ép a legfontosabb eleme hiányzik: a forradalmi etika.

A mi forradalmiságunk se nem pusztán filozófiai belátásból, se nem pusztán a gazdasági helyzetünkből (az osztálytudatunkból) született, hanem ezzel egyidejűleg a teljes emberi etika felismeréséből, s ennek az etikának szükségességéből — *az osztálytudatos ember, emberi öntudatából* — teljesedett ki.

*

Osztálytudatunk és öntudatunk a szó teljes értelmében *tudat*. Ahol a cél, a végzett munka a legteljesebb harmóniában van: egyrészt az adott mával, másrészt a megkívánt jövővel.

Ezért mi nem lehetünk romantikus sajnálkozóik se a korunknak, se individuális tettelehetőségeink korlátozottságának.

A kollektív individuuum harcossai vagyunk.

De tudjuk, hogy a nekünk teret adó ma egyedüli harcossai lehetősége: minden egyéni latolgatás nélkül bekapcsolódni a kollektív munkába.

Nem akarhatjuk kihangsúlyozni magunkat, mert nem akarhatunk kiszakadni a tömegekből (— *ha ezek a tömegek életformánkban nincsenek is velünk, illetve azt hiszik, hogy nincsenek velünk* —) hiszen ezeknek az öntudatlan embereknek az élete a mi tudatosodott életünk magja.

Ha, látszólag, formailag, kiemelkedtünk a kollektív élet-halálharc törvényszerű káoszából: ennek az az oka, hogy a közösen megkívánt élet, ami a tömegekben csak megsejtés és megérés, bennünk az idegrendszerre tudatosodott életforma.

Röviden: *az alakatlan megérés bennünk formát kapott.*

Hogy nem a végérvényes formáját: az bizonyos. De hogy az igazi irányban haladó formát — ez szintén elvitathatatlan, mert a mi tudatosodásunk folytatódott és folytatódik a tudatosításban: a mi meglátásaink meglátatások is.

*

Osztályharcot és ideológiai forradalmat csinálunk.

Gazdasági osztályharcot: *ugyanazt*, amit ma minden becsületes forradalmár csinál; és ideológiai forradalmat: *nem* ugyanazt, amit az ideálokba gubózott szalonforradalmárok, mert bennünk tudatos, a gazdasági alap, munkánk a gazdasági osztályharcen keresztül történik.

Csináljuk az ideológiai „Überbau“-t, de ennek az Überbau-nak megvan a földbe gyökerezett alapja.

Nem akarhatjuk átugorni a történeti fejlődés egyes fázisait csak azért, mert ezek a fázisok nem a mi végső ideáljaink.

Azt akarjuk, hogy amit végzünk magasabbrendű legyen. Magasabbrendű: kiszélesültebb, átfogóbb, előbbrejáró. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha a két programot egyesítve, ép oly fontos nekünk a gazdasági forradalom, mint az ideológiai. Ép oly fontos a proletariátus diktatúrája, a kommunista társadalmi rend, mint a kollektív individuuumok szabad egyesülése a kultúra életbeteljesedésében.

*

A szeretetet hirdetjük. A törvényt, amely megszüli bennünk a szeretetet.

De hogy célunkat elérhessük, először le kell rombolni mindent, ami a szeretet törvényének kiteljesülését mesterségesen megakadályozza. Le kell rombolni a mai gazdasági rendet.

Harcban — következetes és kérelhetetlen harcban —
rombolni a rendszert.

Tagadni a rendet, az osztályokat, a hazugságokat,
a ráncbőrözött hamis ideológiákat.

Mert csak ebben a tagadásban találhatjuk meg önmagunkat: az Igent; a szerető embert.

Aki Krisztus pózban „magára veszi a keresztet” —
az hamis szeretetet prédikál, mert semmit se tesz a kollektív szeretet törvényének felszabadulásáért.

Ma az szeret, aki tesz: harcol, rombol és tagad.

Máczs János

ÉLETÖRÖM

Kanálisok találkozásán szívárványok ivelnek.

Trágyázott földből nő a súlyos búza.

Éneket a testnek!

Éneket a találkozóknak!

Két ökörszem indul.

A földgyomor muzsikál.

Százesztendős fák mézet esurgatnak szanaszét.

Meghasadt mákvirág szitálja a szerecsen-esőt.

Minden kövéren sötét.

Földagadt kertek napba dobják a gyümölcsöt.

A víz tiszta üvegszem

átlátni rajta a föld olajos gépeit.

Munkára fel!

Az organizmusé a diadal.

Az életöröme, ami átjárta a földet,

s most minden virág belőle fonja gyökerét.

Kovács Kálmán

A FORRADALOM HARCOSAINAK

Az órák kongásait senki sem hallotta a tornyokban
ezen az éjszakán, és a csillagok alatt lobogó
sárga ablakok fényét sem látta senki a fák fölött,
mert az utakon felzokogó máglyák már perzselni kezdték
a házak falait, és mindenki arra figyelt.

Csak a leharapott sötétségből morgott fel a guggoló tömeg!

Minden ajtó zárva volt,

és a barrikádok felpuposodtak a tornyokig érő árnyékaikkal,
és a bekent fejű emberek

széles tenyerükben

vonszolták maguk után a véres csákányokat.

Mindenki érezte, hogy minden veszve a csukott ajtók mögött,

és mindenki érezte,

hogy most tárulkoznak a mezők nyitott szemeikkel
nevetve az öröms emberek elé.

A nyitott száju bolondok a házak tetején hasaltak
ezen az éjszakán

és a külvárosi esapszékerek előtt az énekelők bucsusan
egybe tömörültek a kibontott zászlók alá

és reggelre a csukott kapukat letépték láthatatlan kezek!

B. B.

HALÁL

Nagy fekete test feküdt a perspektívában:

Ő volt

s lábai előtt fordított kelyhekből harangozott a tenger.

Szellők tépott karikákban döngették a csöndet. És Ő volt

a tenger és Ő volt a csönd és agyában egymásba sor-

dultak a cseréberoppant életek:

Fény! Illatok! Almok:

Lány! Asszony!

Rózsaszín alakok fátylaztak az ágy körül.

Szinfoniába szakadt a szerelem.

§ az alakok harsonáztak:

Gyerek! Gyerekek!

és mély orgonák festették alá:

Hallja-e a másik?!

És zengett a szimfonia.

A másik is:

Elég-e a pénzed?!

Meghalsz!

Mit hagysz nekik?!

Örjöngtek a hangok s egymásba ettek az ajkak:

Csók-csók

Hallja-e a másik?!

Csókolj!

Hervadtak a virágok a kertben s nőttek a fények és
robbantak a hangok.

A kezek csapkodtak és pukkantak a halálszérumok és az
emberek agyában ordított a sötét:

Rájukijedt: a Miért

és látták:

Jön! Sorvaszt!

Halál-halál!

Hurrá-hurrá!

És eltorzult körök voltak a szájuk: Nőttek-nőttek és össze-
olvadtak és egy száj volt minden és

Hurrá!-hurrá!

És furesa nagy félgömb fénylett felettük:

és millió árnyék a gerincükben.

Halál-halál!

És szemben velük másik nagy száj.

Másik félgömb és ugyanaz az árnyék.

Halál.

Uj életek nevettek föl a testükből, de az árnyék csak
nőtt-nőtt és elfedett mindent és csak nagy fekete test

feküdt a perspektívában:

Ő volt.

Zuhogott a szülő asszonyok sirása.

Eletvirágok bimbóztak elő.

És jöttek. Fehéren, szőkén: a sok gyerek, a sok: — Gyerek

s csak szemük volt, kék tiszta szem és egymásra néztek:

Ő meg a gyerekek

és összefolyt a szemük:

a gyermekeké s az Övé.

S az Ég volt a kékség s pupillájuk a Nap és sugárzott
belőle a jóság.

De egymásra néztek: Ő meg a gyerekek

s a jóságuk illata

arcába csapott.

Szürke nagy felhők bodroztak az Égre.

Fekete sugárral fogyatkozott a Nap:

mert Ők ketten egymásra néztek.

Pör Nándor

1919 ÉPOSZ

VI

Ugy hallatszott a beláthatón túl megszólalt valami esodálatos hangszer.

Órák szédülést orsóztak.

Városok és faluk egyetlen gesztussal kiöntötték magukat az utcára.

Mert tárulkoztak a lehetőségek. Mindenki meg akarta mutatni a tisztaságát. S a szegények azt hitték most maradék nélkül találkoztak az étellel.

Főlemelkedett utak a paloták felé kanyarodtak.

Zászlók szétkeresedtek, mint a gyümölcsbe örmösödött fák.

Nyugalom fészelt a rohanásban.

Szekerek. Szekerek.

S a sötét külvárosok elengedték megváltott fiaikat. Csám-pás butorok tornyot remegtek a szekereken. Virágos erkélyeken fölpirosodtak az angolkóros gyerekek.

Ehnyomorított kezek rábotorkáltak a hivatalok kilenseire.

Eljöttünk az élet értelméért!

Megtalált életünk értelméért jöttünk!

Élteni akarjuk az életünket!

Eltátott szemek jól akartak lakni az áruházak gazdagságaiból. Március akaratot pipaestlött. S az elkülönülés hidjai órák alatt összeroskadtak.

Valami masinás szörnyeteg, amint megtorpan, hogy szinte fölágaskodik: ez volt az ország.

Ugy látszott, mindenki az egyetlen vörös huron játszik.

De ez később tévedésnek bizonyult végzetesen.

Eszetlenül minden csak forgott és énekelt s aminek fölfelé kellett volna nőnie az észrevétlenül elsüllyedt. Gerinctelenek karót csempésztek a kabátjuk alá, tolvajok az új morál színeivel mázolták be az ujjaikat s a megürült hivatalok felé komák és sógorok gereblyézni kezdték a komákat és sógorokat.

És az igazság vaksága terjedt, mint az egyiptomi ragály.

A nap ígéreteket reflektorozott. Néhány entellektüel az igényesség szekere elé fogta a lelkét. Az aranyos kővályukban forradalmas tengerészek masiroztak, mint a holnap kék vándorai.

Elszabadult autók ismeretlen héroszokkal röpültek a járdák fölött.

De senki se látta még az ígért földjét.

1919. március 21.

A tömegből ezren és tízezen napra nyújtózták a csápjaikat.

Némelyek aszkétásan elkészültek a keresztre. De ezek a lehetőségek időtlenül eldőlték. S az új láz új modelbe akarta gyurni a rend képét, de csak a logika hizott reménytelenül s a legjobbak fejében is tehetetlenül zakatolt a marxí koncepció.

Csak gesztus, csak szín, csak hang.

A szakállas emberből kibeszéltek a tragédiák:

Az életért verekedtünk és belehalunk, hogy megláttuk!

Hirtelen kótyagosak öreg frázisokkal dobálóztak:

Defaitizmus! Defaitizmus!

A tömeg?

Akik kiszakadtak belőle fejtellenül:

A tömeg szabadságát akartuk s nézz ki a gáttalan utcákra!

Vigyázzatok! A tömeg csak kifejező formája lehet a forradalomnak, formáló ereje soha. Hol van a Krisztustok? Rousseautok? Tolsztojtok? A szabadság a legszigorubb kaloda a közepességnek. A tömeget vissza kell vezetni a munkaszalokhoz, a gépekhez, a teremtés törvényéhez. De hol van a ti Lenintek? Az új társadalmi konstruktőr?! Mondtam még nem jött el az óra. De ráéheztetek a hatalomra s elfelejtettétek, hogy a harc hevítése nem föltétlen a győzelem sürgetését jelenti.

A mondatok befogadatlanul szétmorzsolódtak.

Némely szervük teljesen elszibbadt az embereknek, mintha vihart lelkesedtek volna. Napok mély vermet keringtek. S aki cinikus belenézett a tükörbe, az megtalálta a régi mókáit.

A pupos diák most földolgozta magát a centrumba.

Nincs megállás! — üvöltötte. — Nincs megállás!

Lent zakatolt valami elszabadult gépezet.

A forradalmi törvénytörések pedig építették a vörös körzeteket.

Mert néha egy fordulót kihagyott a gépezet.

Véres körmű üzletesek esodálatos sülyesztőket találtak ki egy pillanat alatt. Egy bécsi hotelben valaki a levegőt akarta kiszivatyuzeni az országból. A templomok borzalmat dideregtek az ürességtől.

És ilyenek történtek az elsodortak fejében:

Valaki kihuzta alóluk a földet. Mint óriás ingák lengtek ide-oda a káoszban. Megpróbálták néha mosolyogva belemenni a reggelbe, de rájuk tenyerelt a rémület. Uristen! a család, a törvény, a vagyon... Erőltették a szemüket, de sehol egy pont, amiben megfogózhattak volna. Fölfelé döngölöztek, de árva fejükben karavánkodott a család, a törvény, a vagyon... Titokban az új hódítók elé kövezték magukat, a sárga angyalok elé, akik a minden jó volt trombitáim fognak harsonázni.

Ezalatt a gyárak, üzletek és bankok irgalmatlanul ki-zökkentették a gazdáikat.

S az utcákon vörös tribünökről szónokoltak a fanatikuskok:

Örüljete s a fejetekben törjétek össze a régi táblákat! Kisajátítottuk a kisajátítókat s most azé a termés aki termel! És nincs törvény, ami ezt megváltoztathatná, mert hiszen mi egyek vagyunk az új törvénytöréssel.

És mindenütt ilyen harangok harangoztak szüntelenül. Bent a palotás házakban pedig mindenki körmölt és mindenki megakart mutatni az agyvelejét. A leghíresebbek tudták: élet vagy halál, mert a középutak használhatatlanul kifutnak az ő ujjaik közül. De csak nagyon kevesek gyujtották föl a visszafelé hidakat s voltak, akik a kétséges pillanatok előtt fölismerték egymásban a rokonságot. És ezek közül egy eszelősen szaladgált a rémlátásaival:

Munkába a forradalmi törvénytörést. Ki tudja kik lehetnek köztünk! Halált a gyávákra! Ha élni akarunk irányítani kell tudnunk a halált!

Senki sem tudta mért s mégis ez a hang lobogott a legmagasabban.

A tanács-házban összegyurták az első rendeleteket.

Minden szó és minden mozdulat szenzáció volt. Az ügyvédi irodákat bezárták s mindenütt kivirágzottak a botlósnyelvű prókátorok. Az ország telegombásodott okoskodókkal. Dühödt parancsok fojtogatták az alkoholt és eldugodtan így részgéltek az emberek:

Se munka, se pálinka! Kezd nekem ez az egész

nem tetszeni. Nem állat az ember, hogy csak folyton óbégasson.

De valaki mindig akadt, aki ütötte a mellét:

Nekem itt van az egész a kisujjamban. Csak szedje össze magát az ember! Vége a kizsákmányolásnak, hát mit akartok még?

A legszaporább asszonyok így üvöltöttek:

A gyerekeink! Mi lesz belőlünk a vénségünkre, ha elesábitják tőlünk a gyerekeinket?!

És a megkoppasztott üzletesek vihogtak az üres pultok mögött:

Itt van a blokád! De különben semmi, semmi sincs kérem! Lehet angyalkát játszani, kérem! Lehet! Lehet!

Valami nehéz kénköszag érződött a levegőben.

Az első tanácsülés megtömött agyukat glédázott föl a folyó másik partjára.

Mert tudták, valaminek meg kell tartania a régi istenképét.

De akik konkolyt tartogattak a nyelvük alatt, azoknak megkerelkedett az ábrázatuk, mintha állandóan nevetni akartak volna.

Mindez azonban csak a pszichológusok, néhány művész s az elcsapott ügyvédek tükreiben volt látható.

Az újságok felelősség nélkül az első napon kiszúrták a szemeiket s most eszeveszettül repesztgették a szájukat:

Fáklját istenültünk magunkból a botorkáló Európának. Golyót a szájába, aki még mindig a régi nótát fujja! Megváltottuk magunkat proletáröntudattal s most bennünk lakozik a fanatikus isten.

A forgás új injekciókkal tovább forgott.

Lehetőségek becsukódtak és lehetőségek kinyitódtak, mint a felgazdagodott panorámák. Gazdagok elásták a gazdagságukat, szegények fehér bankókkal tapétázták ki a szegénységüket. Urhatnám legénykéek megfélemedtek a házasságvadászokról. Mert senki se volt kíváncsi a holnapra. S egy könyvfaló pap, aki erősen ingadozott a vörös és fekete színek között, brosúrát szerkesztett az új mérsékletességről.

Mintha már csak az elzsirosodástól kellene tartania mindenkinek.

De a kávéházba seregesegett börszónások skrupulusok nélkül összedörgölték a csápjait:

Ki lehet birmi! Egy év alatt a második forradalmat usztuk meg vér nélkül. Igaza volt a miniszternek, ez az ország a lehetetlenségek hazája.

Valaki beletrombitált a zsongásba:

Fehéret kékre! Urak, tízezreket adok!

A tükrös falak ámultak a pénzhegyeken.

Adok veszek, Urak! Adok veszek!

S a kivert szemű vonatok táskás, sima zsidókkal boklándoztak a határok felé.

A pénzügyi népbiztosban néha fölébredt a látnok:

Vigyázzatok, ha kimegy a pénzünk meghalunk!

Egy eszimas demagóg szinte lapátolta magából:

Bizalommal csak a parasztságra támaszkodhatunk!

Agrárország vagyunk, földműves a hatalom fundamentuma!

Egy faluról születtett ügyvéd fölbontotta a parasztimádást s mint valami szennyes rongyot, széttereggette az igazságot.

De a lapok himnuszokat veritékeztek:

Ó a paraszt! A paraszt szent oszlop!

Aranyszájú vándorok vándoroltak át a falukon:

Testvérek vagyunk! — prédikálták. — A város a ti jó testvéretek most értetek is dolgozik. Segítetek a segítőknél.

Primitív vörös plakátok paragrafusokat hizelegtek le a fehér falakról.

Mérföldes táblákon viharzott a zöld vetés.

A gazdagságszagu parasztok álmosan füleltek és ravaszul kinyitották a szemeiket.

De hát mit akartok velünk? — kérdezték, mintha semmit sem értenének a világból. — Mért gyűttetek el hozzánk is?

Észrevétlenül kerítést hümmögtek maguk köré.

Szónokok szónokoltak, de ők rátették a szemeiket a plakátokra, mintha valami esoda kis tüskét keresnének rajta. Aztán a legöregebb esakugy közömbösen azt mondta:

Valamit akarnak tőlünk...

Otthon már mindenki tudta a dolgát. Titkok kövéredtek a levegőben. Valahol a kertek végében fölásítottak a vernek s a falu ábrázatán sirmi kezdett a szegénység.

S a városban tulhangosan fölsóhajtott valami barlanggyomru:

Istenem! Mindennek fölfelé megy az ára!

Kint az ellenséges határokon már dolgoztak az árucsem-pészek. Gépek kazlakba köpködték a fehér bankót. Gyógyíthatatlan zugászok láncot spekuláltak a szemetekkel.

A kerületi munkástanácsok állást foglaltak a forradalmi törvényszék gerinctelensége ellen:

Ki véd meg bennünket, ha mi nem védjük meg önmagunkat?! Nem akarunk forradalmat játszani és a spekulánsok markában megfulladni!

A nyomozó szerveket megkeverték rajongó munkásokkal.

A pupos diák szentenciákat hirdetett a törvényszéki tribünről:

Nincsenek kivételek! Tudjátok meg, hogy az élet és halál kérdése van ránk bizva. Hiszünk az életben s ha kell szolgálatunkba állítjuk érte a halált is.

Egy napra összebonyolódtak a szálak.

De megint elülről.

PéNZ. Uzsora. Protekció. Spekulációk a szerencsére.

A szakállas ember fölmagasodott a diák mögött:

Nincs könnyűületesség, csak igazság!

De otthon mégis mintha védőbeszédet mondott volna a lány előtt:

Ha lehetne őket megjavítani. De ez a vér, az élet bennük. Ez a generáció vagy rászánja magát az élete leigénytelenítésére vagy elveszti magát egészen. Nincs más út és hóhérokká kell válnunk az abszolút bünkerülésünkben.

És fölkonogatott az első halálos óra.

Egy vörösfejű ügynököt fogtak el, aki pénzt akart át lopni a szőkevény grófoknak.

A pupos diák, mintha a melléből vágta volna ki:

Golyóáltali halál!

Az elrugaskodott város kölykösen megdőbönt.

Kérdések szimatoltak még ezerfelé, aztán a legbiztosabbat is megrázta az ismeretlen borzadás.

A tanácsok háza előtt fölhúzták a fekete lobogót.

Az ember sirta a siralmát:

A családom! Mit akartok velem, akinek három gyermeke van?!

Puskák egyszerre zengtek.

Aztán csak két megfeszülni akaró kart lehetett látni a levegőben.

Főnt kék udvart keringett a nap.

S hogy minden jól történt, valaki rágyujtott a szabadság énekére.

VII

A horizontok földombosodtak, és egyetlen völgyben sirt és heurékázott minden.

Felzaklatott színek beletarkáztak a szintelenségbe.

Valakinek megint sikerült az előtérbe ugrania:

Fegyverbe! Fegyverbe!

Nagy tétovaságok mutatták meg magukat a reggelekben, de a vörös gesztus csak egyre fölfelé ment és sok begyöpesedett életforma maradék nélkül elvesztette az egyensúlyt.

A festők megpuffadt plakátokba konjunkturázták magukat a falakon.

De ezért még senki sem akart lemondani a könnyebb életéről. S a tanácsházban ekkor egy elhasasodott újságíró, szinte mániakusan követelte a vöröshadsereg föllállítását.

Mert mindenki ellenünk esküdött! A testvériség országát építjük és körülöttünk ösőbb akarják fölteni a demarkációs vonalat.

A fekete bizonytalanság dominált.

És mindenki valami felgyujtott kérdéssel nézett bele a másik szemébe.

Csak a gyerekek.

Körutak aranyszőnyeget nyújtottak. A nap ilyenkor nevetett, mint a teljes gyümölcs. S a gyerekek átsereglettek a zürzavaron.

Ők az ország táncoskedvői karavánjai voltak.

Hullámozgattak erre-arra és folyton énekeltek, mint a zuhogó vizek. Fejükét szallagok glóriázták. S fiatal testükön mufogatták az otthonok legjobb perceit.

Hegyek roskadoztak és öbennük megállt az idő folyása. Megpuhult kezű tanítók letörölték róluk a gyerekkor állati szomorúságát. A börtönös iskolákat, a pálinkás esőket, a túlsufolt szobák förtelmét, a lépcsőházak fertőző eselédnőit, a szegények moziinségét s a kenyértelen napokat.

Dunyhás szárnyak örködtek fölöttük állandóan.

Mert az okosak tudták: bennük találják meg minden számadásuk egységét.

S a gyerekek igazságról énekeltek s felszabadult kedvükből szétröccesent a gyujtogató öröm.

Apák töprengés nélkül azt mondták:

Ha kell meghalunk értük, hiszen itt minden értük van!

Anyák, mint a tiszta lelki állatok kialudták a fáradságukat. Az idő pedig hatalmasan nőtt az ismeretlen felé.

Valahonnan fertőző hírek szivárogtak ki észrevétlenül s a vezérkedők közül ekkor néhányan elvesztették a fejüket. Egy morfinista tanár szinte fölboncolta magát az ötszázak ülésén.

De a megízadt fejek apátikusán mosolyogtak.

A missziók vezére pedig százkézzel mindent a nagyító alá szedett.

Telefonok hebegtek s a szikratávírók hazudtak rendületlenül.

A szakállas ember megpróbált kievickélni az iszappól:

A proletariátust! Csakis a proletariátus szabad kívünni a frontokra.

Az elnökben egészen szétterjedt a politikus:

Taktikáznunk kell! Ki vállalna a felelősséget a sötétbe ugrásért?!

Ez a forradalom kijátszása! Az aktivitás baloldaláról átjátszottátok magatokat a politikai jobboldalra. Pedig minden csak ezen mulik. Most nem a hatalom új formájáról, hanem a hatalom esődjéről van szó. És mellétek nézett bele fenntartás nélkül az istenített tömegekbe. Ez kalandor tempó. A felszabadító forradalom ügye kezd a ti hatalmi ügyetekké zsugorodni!

Az újságíró raffinált kerülőkön ezalatt odaért a primadomákhoz és a hősszerelmekhez.

Az ország husában nyüzsgött a fehér veszedelem.

S a körutakon dáriództak a virágos szekerek.

Háboruk vonító idézése volt ez pirosban.

Kótyagos asszonyok ijedten kinyitották a szemüket.

Mert tántorgott a világ, mint a részeg hajó. S valaki az ócska verklit nyekergette a szíve helyén:

A jövő generációért!

Egy kancsalszemű primadonna a szemetes operettek emlékével:

Proletárok egyesüljtek!

Sárga bércaszarmyák körül ólalkodott a pusztulás.

De valaki megint magasabbra tűzte a vörös csillagot.

Egy napig.

Mert ekkor színváltozásokat játszott az idő. Az ég vében függönyözött a horizonton. S valami undorító lázban néha halálosan fölbódult a vidék.

Folyók éjszakát forogtak.

Tovább! Tovább!

Zengő emberuszály nőtt a szekerek után.

S a kihült kaszányák magukba ették a seregeket.

A város átmázolta magát a hősök ábrázatával.

De csak lépésről-lépésre botorkált irányba az erő. Mintha marasztaló sás futotta volna be a földeket. Némelyhol beteg örömök rakéztak. Az uralkodó szín azonban egyre jobban nekivadult, mert ekkor az egyensúly kilengése fenyegetett.

A végeken könyörtelen halált ugattak az ágyuk.

A hadügyi népbiztosságból forradalmasító kiáltványt röpitettek szét az egész világ munkásságához. Bizonytalanság világított a dombokon. Egyetlen segítségkérésre születtek meg a napok és mindeninven fölpóztolta magát egy nem egészen apostoli frázis.

A dolgok rendjén most senki sem uralkodott és senki se mert volna a bizonyosság szemébe nézni.

És ekkor lompos fekete kigyók indultak el a hajnalokban. Szomorúságok terebélyesedtek s az árva templomok kinyitották magukat a tévelygők előtt.

Gyökértelen asszonyok elengedték az istenmániájukat:

Vissza az Urhoz! Krisztus megváltotta a szenvedéseinket, ő az egy igaz Isten!

Kipihent papok éhesen a nyáj elé vetették magukat és hisztérikusan lobogtak, mint a megöntözött tűz.

A kormányzótanács göröcsös rendeletekbe vadította magát a falakon.

De a fekete kigyó rendületlenül tovább vonaglott. Át a városon és át az egész vidéken, mint egyetlen reménytelen erdő. És hiába gyujtottak előtte tüzet, mert ő megette a tüzet és hiába hajtottak elő vizet, mert ő megusza a vizet.

Messze az otthonuktól halállal verekedtek a katonák s a megfehéredett falvakban fölmagosodott a megfoghatatlan isten.

Némelyek egy grimasz alatt azt hitték ez a reakció ag-
góniája és a fekete kígyó alattomosan belesziszegett a
vidéki tanácsok fejébe:

Ó, az isten! Az isten! Az isten!

Pincék falat emeltek a szájukra s a magtárak észrevét-
lenül elsüllyedtek.

A városból kibontott zászlókkal elindultak a rekviráló
szekerek. Mögöttük reménység-gyertyákat gyújtottak az
éhesek. Előttük kenyérért szonokoltak a szónokok.

Testvérek a testvéreitekért!

És ekkor mintha rájuk szakadt volna az ég.

A parasztok fanatikusan legyökeresedtek:

Inkább a halált, mint titeket!

A toronyban valaki bolondul félreverte a harangot s a
bikafejű parasztok kezében kiegyenesedtek a kaszák.

Választottunk! Inkább a halál! Inkább a halál!

Az elszahadult vihar visszahajtotta az éheseket.

S most hiába volt minden.

Hegyekről kezdett lefelé lavínázni a bizonytalanság.

Az asszonyok néha fölviessorogtak az estékben:

Kenyeret adjatok! Kenyeret és ruhát a gyerekei-
teknek. — Tudták, hogy állandóan csak ők fájnak az
emberek fejében, de roppant nyelvükre azért fölrakták a
tüskéket:

Uristen, mi lesz velünk a télen!

Április kévézett a magasból. Hare és hare a hare ellen.

A külföld idegesen ebre fordította a periszkopjait.

Valami ezerfejű állat verekedett önmagával.

Az ország fölött bujóskazott a fekete nap.

S az új hitű emberek még elszántabban nekifeküdtek a
görgetegnek. Az utak pedig zsugorodtak. Akik reggel
egy pontról nekiindultak, azok estére reménytelenül
ugyanoda értek vissza. S ez igyértéktől olykor a legigé-
nyesebbekkel is.

Mert bizonyos, hogy valami ragadós kórság volt a leve-
gőben.

Csak a szájasok és a szemések fröcskölték szét magu-
kat elnyomhatatlanul. Ezek néha megállították az időt.
Néha fölmaszkírozták az elégedettséget és ilyenkor senki
se tudta a helyét.

Ezek a nagy várakozás órái voltak.

Aztán megint előlről.

A káosz. Az asszonyok.

S egy fanatikus hang kiáltása a mélyből:

Tovább! Tovább.

A tanácsházban ekkor fölzsufolódtak a vezetők. Fegyve-
res legények sugárzottak a tribünök körül. S egy sá-
pkóros szabó kintpadra feszítette a lehasznált idegeket.

Valaki szinte meggyulladt a padok között:

Eljen a terror!

A morfinista tanár fejében szétloccsantak a gyerekkori
emlékek s valami hisztérikus életféltéssel azt mondta:

Tuszkokat! Tuszkokat akarunk!

A terem diadalmasan tapsolt, mintha megtalálta volna a
boldogságot.

És ezen a napon fölszakadtak a hatalom zsilipjei.

És ezen a napon elkezdődött a börtönök etetése.

Csönd sulyosult a kétarcuak ajtóin előtt.

A pupos diák egyszer és mindenkorra átnézte a száma-
dásait.

Halál! Halál!

Zöld bárkakocsik vándoroltak az éjszakában.

Lezörgött rolok mögött haditanácsot ültek az összejejt

hirességék. Asszonyok besározták a pávaságukat. Elmasz-
kírozott iparlovagok árnyaztak a határok felé.

Valaki ellenforradalmi kiáltványokat csempészett be a
gyárakba. Ezer meggyulladt szem reflektorozott a titokra.
Észetlen, kicsi renegátok vonaglottak a véstörvényszék
előtt.

A pupos diákon glóriázott az igazság és azt mondta:

Halál! Halál!

Kövére spekulált rémmesék fertőztek mindenütt. És ezek
a mesék, mintha itt-ott a nyugodalmas földből buggyan-
tak volna föl, senki sem tudta az eredetüket.

A brokátos falak között így muzsikáltak a szívek:

Hallottam, hogy tíz politikust fölakasztottak az
ügyészségi folyosó rácsára!

Én láttam, amint egy kövér urat végig kísérték a
köruton, bizonyára a hasának esnek neki!

Az asszonyok rémületet visítottak, mint valami gőz-
szirénák.

És másnap a börze előtt találkoztak a kövér urral és
azt mondták neki:

Tegnap a külvárosban egy aszkéta papot széjjel-
téptek a vörösörök!

A pupos diák körül föltornyoztak a veszedelmes legen-
dák. Mindenki róla beszélt bizalommal és irtózáttal. És
a szakállas ember újra utána nyult a széthulló szá-
lagnak.

Eljött a válság ideje. Vagy jobbra, vagy balra! A
halálra ijedt burzsoázia most kezd magára eszmélni. Ha
idejében meg nem fojtjuk, képes lesz egyedül a rém-
hireivel is elrohasztani mindent.

Egy huszomyle éves tengerész mellé állt a tempera-
mentumával:

Meg kell kezdeni! Vér nélkül nincs igazi forrada-
lom. Mi tengerészek nem engedjük elspekulálni az
erőnket!

A szakállas ember toborzót harsonázott a maradék ujsá-
gokban.

Most óriás lendülettel fölzaladt a helyzet értéke.

Napok elkésett esztendőket faltak.

A határokon diadalmasan rohamoztak a vörös seregek.

Innen és túlról terhes vonatokon jártak a csempészek.

Csak az erő! Csak a hit! Csak a győzelem!

S a megingott fórumra ekkor fölörösláncolták magukat
a bőrkabátos legények.

VIII

Május 1.

Az élet fölterajjasodott, mint valami vörös kakas.

Kiáltás és mozgás. Szirénák. Valahol föleresztettek egy
világító rakétát. Rikkancok harsogó brosurákkal. Az ég
baldachint mosolyog.

Autók. Gyárkürtökön búgnak a kürtök.

A nap fölfelé röpül.

Gyerekek nevetnek a szellőző iskolák előtt. Valaki a
kövezetre terítette esodálatos köntösét.

Ünnep! Ünnep!

A forradalmas erő ünnepe.

Kaszárnyák homlokukra tűzték az ötágu csillagot. Asszo-
nyok esodálkoznak a diadalkapuk előtt. Nyelvek össze-
lapátolják a világosságot. Szín színt harap. Hang átvágja
a hangot. Öröms gesztusok kibomlanak, mint az óriás
rózsa.

Kocsik. Autók. Villamosok. Repülőgépek.

És a munkások a diadalmos utcacsillagokban.
Jöttek innen is, onnan is a gyárak nyersolajszagával,
mint az ismeretlen bucsusok.

Kiáltásokat dobáltak vissza a hegyek.

Zászlók belefeküdtek a szélbe.

Egyszerű eselédányok a jóság egyetemes melegét öntö-
ték szét a szemeikből.

Ünnep! Ünnep! Ünnep!

S ekkor egyetlen vörös bandériummá tüzesedett a város.
Boltok ürességükre huzták a nehéz vaslepedőket. Kiál-
tások késeltek. Kapuk öblögették a gáttalan embertengert.
Senki se fázott és senki se volt éhes.

Uteák kömedrében láboltak a tarka oszlopok.

Mert ugy látszott, ezen a napon mindenki megtalálta
maga.

Az unalom féke letörött az akaratról. Csupán egyetlen
szál dolgozott. De ezt senki sem láthatta meg a
káoszban.

Vörös, vörös, vörös és kiáltás, kiáltás, kiáltás.

Az emberek iránytalanul egymáshoz szorultak s téglá-
színű areukon ezüstöt remegett a vertíték. Testvériség.
Az anyák újra megőrültek a terhességüknek s mint va-
lami szent barlangokat kinyitották a szájukat:

Élet! A mi életünk! A mi szabad életünk!

Vörös póznákon vörös csillagok lobogtak.

S ekkor virágos gépkocsik indultak lefelé a folyó másik
oldaláról.

At az elhasalt hidakon.

A kövek szenvedésén.

Tömegek ámulatán a szakadó világosságban.

S voltak, akik most könnyeztek az örömtől és voltak,
akik örökre el szerettek volna felejteni a szenvedés
könnyeit.

A nap még magasabbra röpült a kupolákon.

S a tömegek megsokszorozva hangyásodtak a vörös
zászlók alatt.

A száz vörös katafalk között.

A vörös piramisok között.

A végtelen vörös kuliszák között.

A tanáesház erkélyéről, acéltüdejű kürtösök a testvériség
himmuszát teregették egy százezer fejű kigyó felé. A ki
jött, jött hepehupásan és véres zászlótüskékkel a
testében.

Uteák élén roppant gipszfigurákba fagyott a munka
lendülete.

De a rengeteg kigyó csak jött és elnyult, mint a fölkelt
tészta és összeugrott, mint az elszabadult gumi.

Es az ő testében jött a város százezer fejű élete.

Jöttek az irodák és muzeumok sápkóros hivatalnokai.

Jöttek a kefekötők és a füttyel táplálkozó szobafestők.

Jöttek a bányák embervakondjai s a vizek emberpatkányai.

Jöttek a gyárak monsturai s a himző műhelyek vér-
szegény lányai.

Jöttek szörnyű kulturiszonyukkal a moziszinészek.

Jöttek a szemetesek s a redakciók vizslaszemű kullii.

Jöttek a tanítók és a tanulók egymás karjára fűzve, mint
az ikertestvérek.

Jöttek a kovácsok, a pékek, az órák, az asztalosok és

jöttek mind a férfiak, mind az asszonyok, mind a
gyerekek.

Fanatikusok szemei előtt fölszakadtak a perspektívák.

A tér hozsannát rikitott.

S az emeletes szobából elindult a szakállas ember. A

lány nevetett a boldogságában. Völgyek alájuk tették
az ölüket és a dombok győztesen fölmutatták őket, mint
a virágos fákat.

A tribünökön roppant gipszfejek világosságában már
lobogtak a szónokok. A nap aranykévvel melegítette
a szíveket. És a föld tengert játszott a terhe alatt.

Gyárkürtök idehajoltak az egyenességükkel.

A körönd föltorlódott.

S a szakállas ember ekkor kibontotta a hangját:

Testvéreim!

Mintha zengő vizek fakadtak volna ki a szomjuhozók előtt.
Az emberek szerelmesen fölemelték a szemeiket.

Es ő beszélt a világ megváltásáról.

Betelt a mérleg! Az ember a jóság betöltésére
született s akik eddig nálatok jártak, azok mind a nyelv-
vükből élő papok voltak. A bánat és a lemondás gyer-
mekei. Vagy a politika lovagjai voltak, akiknek szél jár
a fejükben. De én most nem magamat a véletlen egyet,
hanem benneteket prédikállak. Együtt és egyenként! Az
uj világ fundamentumát, a gáttalan erőt és akaratot. Az
asszonyt és a férfit prédikálom együtt az egész világ-
környezetével.

Ti a boldogság kutját kerestek és én azt mondom min-
den boldogság forrása az erőben van. S ha kérdezitek
ki nyitja meg a kapukat? Azt mondom egyedül csak ti
nyithattok meg minden kaput! Ki is lehetne igazabb papja
a megváltásnak, mint ti a munka rabszolgái, asszonyok
és férfiak! Az idő végtelenségével vagytok terhesek s a
jóság egyetlenegy törvénye fog beteljesedni rajtatok. Én
nem érmekeket, amuletteket és talizmánokat imádkozok a
nyakatokba. Nem, én nem vagyok a ti dicsérni való
papotok, én csak egyszerűen egymásba teszem a kezei-
teket, hogy el ne düljete a viharban.

A tömeg még magasabbra torlódott a tereken. Mély kapu-
aljakból a szerelem lányai is errefelé talicskálták a meg-
talált szégyenüket. Öreg emberek hómukalá gyürték a
kék sapkákat. Némelyek kiáltásba feledkeztek az
örömiüket.

Az életünket mutasd meg! Az életünket!

S a szakállas ember tovább pántlikázta a hangját.

Laboratoriumokból, gyárakból, irodákból, műhelyek-
ből és a nyomoruság minden öreg fészkeiből elindultatok
a bizonyosság ösvényén. A hajnal még reménytelenséget
harmatozott a szemeitekbe és ti mégis eljöttetek és meg-
találtatok az első szabad napotokat. A nap aranyat ne-
vetett fölöttetek a körutakon. Oldalaitokon letérdeltek az
emeletes házak s a mindennapi szenvedések elfutottak
tőletek, mint a fogatlan kutyák. Miért? — kérdezitek.

Miért? És én alázatosan köszöntelek benneteket, kér-
dező asszonyok és kérdező férfiak. Ez a ti első szabad na-
patok! Ne engem kérdezzetek. Akármilyen bajotok van
csak önmagatokat kérdezzétek. Mert minden kérdező
megadhatja magának a választ. Bennetek van a csodá-
latos szó, amit senki sem tud jobban kimondani, mint ti
kérdező asszonyok és kérdező férfiak. Papok szemfor-
gatása, ügyvédek gerinctelensége, színészek felelőtlen
nyelve nem ér fel a ti egyszerű eszetekhez, amely azt
mondja. „Minden magtárnak nyitva kell állnia az előtt,
aki a magot összehordta.“ Nem nyalábolom le hozzátok
az eget és nem tolom alátok a hegyeket. Én tudom: az
éhség és a reménytelenség bádogege alól indultatok el
s én csak azt mondom: ti erős és egészséges emberek
vagytok. A trónokról törüljétek hát le a trónolókat, a

reménytelenekből kaparjátok ki a reménytelenséget és mutassátok meg magatokat egymásnak, köntörfalazás és spekulációk nélkül. O, hogy csodállak benneteket, testvéreim! Hol lehetne megtalálni az élet örömét, ha a ti mélykutu szeméitekben nem lehetne megtalálni? Tovább, csak tovább a megtalált utakon és én mondom nektek ó testvéreim, megnyílnak előttetek a győzelmes igazság kapui!

Az öröm hulláma most szétterült, mint a tavasz-ból hínzett köntös. A szakállas ember belelépett a megszedült erdőbe. Idegenek istenülten összeülekeztek. S egyetlen orgonás szájon tizezrek énekelték a boldog hitüket:

„Föl föl ti rabjai a földnek
Föl föl te éhes proletár
A győzelem napjai jönnek
Rabságodnak vége már.”

A mozgás ki, a liget felé hullámozott. Most senki sem emlékezett a nyomorúságára. A vörös diadalkapuk egymásután átbujtatták magukon a menetelőket. S a házak kilógó vörös nyelvekkel bámultak körülöttük, mint valami szörnyű nagy állatok.

Utak port lehelték s a határok határtalanul szétesurogtak. A szakállas ember ide-oda járt a lánynyal.

Ez az én találkozásom az emberrel!

A lány egészen az oldalán virágozott:

Aranyból van a szád. Mintha csodákról beszélne és mégis milyen egyszerűen. Ezek az elvadult páriák is hinni tudnak neked.

Az ember mosolygott:

Ez az ő életük kulcsa. Mit keresnek ezeknél a politikával? Ha valaki megtudná nekik mutatni a saját lelküket! Bennük templomok kupoláznak és az isten is bennük van. Nem velük kell diktaturát csinálni, ahogy azt a marxí tudósok szajkózzák, hanem bennük kell feltámasztani az eszme diktaturáját.

Zenekarok kibontották a himnuszokat és zengő vörös lapokban szétteregték a levegőben.

Fák fiatalságot nyújtóztak.

A milleniumi oszlopokra feszített plakátok sárga, vörös és fekete színekkel énekelték a munka egyetlenes époszát. A lányban fölkiáltott az anyaság nosztolgiája:

Gyerünk a szigetre! A gyerekekhez! Szereted a gyerekeket?

...
Ők még nevetni tudnak és sírni tudnak magáért a nevetésért és sírásért!

Néha úgy érzem, mintha alámerültem volna egy tévedésben. De az ő függőnytelen szemükben meglátom az arcot és megint hiszek az új emberben.

A tömeg melegen hozzájuk surlódott és játszotta őket át a forgó tölesereken az egyenesbe.

Az ég kéken belenezett az arcukba.

Tavaszbársonyolt a begyeken s a szél fölgeroblyázta az asszonyok haját.

A sziget táncot keringett.

Se föld. Se fa. Se ég.

Kolóniás gyerekek szétintányérozták a kedvüket s a levegő-vonaton kiáltások vonatoztak arany sörénnyel.

Se hegy. Se völgy. Se domb.

Csak a gyerekek.

Fehéren. Kéken. Zölden.

Csak a gyerekek.

Kéz. Láb. Fej.

Csak a gyerekek.

Magukban. Játékaikkal. Seregesen.

Csak a gyerekek az örömmükkel.

A gyerekel. A gyerekek. A gyerekek.

Néha lekukkant az ég.

Néha fölzöldültek a fák.

S ilyenkor még elevebbek voltak a gyerekek és olyanok voltak, mint a lakodalmas vasárnapok.

A lány kicsorduló könnyel nevetett a szakállas ember mellett és azt mondta:

Halleluja!

Az ember mosolygott és ő is azt mondta:

Halleluja!

A nap diadalmas aranyát haza vitték az emeletes szobába. Gazdagok és ünneplősek voltak a vérükben. A falak tükröt feszültek körülöttük s a padló szeliden alájuk tenyerelt, hogy megringassa őket.

Az emberre levél várt az asztalon. Messziről, a kilenc gyerekes asztalostól. Ijedt, póklábu betükben zokogó végtelen kiáltás:

Testvér, ölnék bennünket! Mit csináljunk! Te megmenthetsz bennünket, gondolj a kilenc gyerekemre! Mindnyájunk gyerekeire!

Nehéz, fekete drapériák szakadtak le a plafondról.

A lány megtépte a haját a rémületében.

Az ember leejtette a fejét:

Elértük az estét és megint a régi nóta.

Nem volt több szavuk.

Szemeik mozdulatlanul beleneztek a lámpába s valami láthatatlan kéz zokogással birkózott a torkukban.

De kint még nem halt meg a mozgás.

Az este ezüst harmattal szította le magát a magasból. Kocsik döcögtek. Szirénák visítottak.

Valahomán sárga fényezőrokat szurtak föl a csillagokba. Az üveghangu járdán meneteltek a villás szemű katonák.

IX

Elfelejtett történetek visszavándoroltak.

Frontok új seregeket kértek s a boltok siralmat ásitottak az ürességgel.

A reménytelenség átnyargalt a reggeleken.

A folyó partján néhány holdfejű kiröpitette a vágyait:

Még három nap!

A vörösök kezdik átmázolni magukat.

Hallottam, hogy a missziók vezére azt mondta:

Nincs municiójuk s a vezérkar főnöke összepaktált az ellenséggel.

Egy ellenforradalmi társaság a legvörösebb álaré alatt meghempergette magát az egész országban.

Rémhírek pókhálóztak.

Egy istemnyavalyás faluban hullahegyeken át kirabolták a csereszleket.

És mindenütt a síró fuvola:

A gyerekeinkért! A gyerekeinkért!

A forradalmi tanács kihirdette az első statáriumot.

De a vakok ekkor egy rendkívüli csillagot láttak meg az űrben. Az újságok új vészbiroóért üvöltöztek és senki se vette komolyan az akasztófákat. Furiák fiadzottak.

S csodálatosan a süketekbe is beleszivárogtak a hírek. Mindenki tudta az első órában:

Egyik parasztvárosban kikiáltották az ellenforradalmi kormányt.

Bőrkabátos legények összedolgozták a napszakokat.

Megnémulások! Börtönök! Árulások!

A pupos diák önmagát rakta mérlegre s aki szembe került vele, az alól menthetetlenül kiszaladt a föld.

De a történések azért szakadatlanul történtek.

A tanács lealkudta magát a morfinista tanár mellé.

Most ez a lebágyadt titán ágált a tribünökön:

Engedni kell a fékeken! Demokrácia nélkül meghal az ország szellemi élete! Ki bírja ki ezt az erőfeszítést?!

A spekulatív agyvelők kiterítették magukat, mint valami eszalhatatlan táblázatot:

Ha most demokráciát kezdenénk játszani, az az ellenforradalom segítését jelentené!

Ne kapaszkodjunk az üres formulákba!

Egy lelkesült szerkesztő a moszkvai emlékeim át:

Forma egymagában nincs! A forma az lényeg és lényeg az forma! És demokrácia sincs. Csak erő van és gyöngesség van. Aki pedig demokráciát hirdet, az a saját gyöngességét hirdeti ki.

A vastagszáju elnök megpróbálta előszónokolni az arany közléputat.

Mint valami nehézsúlyu bajnokok rekordot dobáltak az igazsággal. S a látók meglátták ennek az igazságnak a százféle arcát. Valaki le akarta huzni a nyilvánosság függőnyeit.

A szakállas ember mindenem túl azt mondta:

Meg kell döglennünk, mert nem hisztek az erőtökben. S a fehér-kormányos város felől már jöttek a mézszavu fehér kerítők. Tornyok behajoltak a perspektívába. Akik komolyan akarták megzavarni a vizeket, azok maguk alá nyergelték a tanár mániáját:

Demokráciát! Demokráciát!

Látszott, hogy visszatarthatatlanul elindultak a lavinák. De nekifeszültek a fanatikusok.

Éjszakák vért kiáltottak.

Házkutatások. Igazságba vetett hit. Lopások. Szentimentális jóság. Visszaállatiasodás a családba.

Es valaki mégis kibalanszírozta a mérleget.

Tovább! Tovább!

A népjóléti Biztos, mint valami mágikus frigyeladát fölmutatta az új kereskedelmi szerződéseket:

Mert a tőkének mindenütt egy morálja van: a mértelen profit!

Az utcákon összezagyvált plakátok boldogságot énekeltek a riasztató tél elé.

De ekkor valahol kifakadtak a kelevények s ekkor valaki vezérkedően fölzászlotta a bambaságát:

Nem akarunk így élni!

A falu testéből kifakadt tűz volt ez a kiáltás és ez a tűz beharapott a szomszéd falvakba:

Nem akarunk! Nem akarunk!

A tanácsban összekeveredett a spekuláció. Mindenki tudta, hogy jönni fog s most mégis, mintha ismeretlen gerendák szakadtak volna rájuk. Ellenforradalom. Balónos frázisok szétpukkantak a határozatok előtt. Mindenki szónokolt. De az akarat szennyesen kovászolódt. S valaki rálépett az egyezkedés hidjára.

A szakállas ember meggyújtotta a torkát:

El kell fojtani! Nincs kitérő! El kell fojtani!

Az elnök a hadügyi Biztosba akasztotta a fogait.

De hiába. Senki se találta meg magában a rendelkezési jogalapot. Csak a kipózt szavak véreséskedtek a falak között.

A megbolondult falukból pedig rajokban vágattak föl a megriadt sürgönyök.

A szakállas ember azt mondta:

Elmegyek. Valakinek oda kell adni magát.

Halálidézést játszott. Pedig tudta, mindez hiába. Csak egyszerű köteleességteljesítés önmaga előtt. Irgalmatlanságok karmolták föl magukat az éjszakákban.

Meleg fekete szeméből a lány eléteregette a kétségeit. Ő sugártalanul becsukódott:

Megkeresem őket, hogy el ne veszítsem önmagam!

A páncélos vonat nekigurult a mozgó törvényszékkel.

A csönd ekkor masszásan ült az ország fölött.

Csak a jelek. Csak a suttogás.

Avonát embersziveket esomózott maga után a gazdagságszagu földeken.

Még gondolta:

A jóság erejével megyek hozzájuk s ők megismernek.

De csak a bamba hold sárgult a faluk fölött.

Emberék! Emberék!

Tornyokban vihar elé kongattak a harangok.

Kalitkás viskók kiordították a lázadókat. Pillanatok bele-dagadtak az örökkévalóságba. Asszonyok furiáskodtak. Csillagok vérző szemeket csillogtak. Férfiak hátraszegték a járomba varasodott nyakukat. S a fekete föld meny-dörgött a rohanó eszmák alatt.

Emberék! Emberék! Emberék!

De csak a bamba hold sárgult az űrben.

A falu pedig tengerkedőn zuhogott a sinek felé.

Harangok még mindig kongattak.

S a páncélosvonatból ekkor ötven acélgolyót furulyáztak szét a bőrkabátos legények.

A szakállas ember kiécsaftant:

Dögölni!

De a falu keresztültengerkedett a hulláin.

S a szakállas ember még parancsolóbban:

Dögölni! Dögölni! Dögölni!

A toronyból kiröpült egy jelzőrakéta.

Valaki átlótt tüdejű szolga fölklínlódta a kezeit:

Megadjuk magunkat!

De az asszonyok elharapták a logika láncait. Haldoklók bukfenceztek az acélgolyók után. Ők még pergették az eszelősségüket. A halál örült a gesztusainak és aratott. Új lendület.

Aztán az egész összezsuklott, mint egy partraszaladt hullám.

A szakállas ember hadisarcot számított ki a falura.

Az űr kömnyeket virradt.

És megint elülről.

A napok kitárulkoztak, mint valami egymásba terentett poklok. Parancsoló és jelentő sürgönyök karvalykodtak a vörös határok között. Zászlók lealázkodtak, zászlók fölhujongtak. S valami ezerfejű szervezet csak azért született meg a pupos diák mellett, hogy letenyerelje a titoktalan titkokat.

A tanács most az ellenforradalmi kormány megbuktatásán dolgozott.

Az elnök már a 135-ik exopozéját szónokolta.

A levegőbe s csak azért, hogy a falak belesápadjanak és a tér visszaekhözza a hangját.

Mert, akik gondolkodni tudtak, azok mind azt gondolták: ha van ellenforradalmi kormány, mit ér az ellen a legszebb távszónoklat is.

Csak néhány pápaszemes fiatalember törte kerébe az eszét az újságokban. A forradalmat énekelték speciálisan orthodox kottákról, de néha még így is kilólabazott a husz esztendejük. A szakszervezet talmudistái ilyenkor végigöntötték rajtuk a nevetető jelzőket.

Egy csupaszáj hetilapszerkesztő jövődö minisztersége felé domborította magát a jobboldalról.

Es ekkor mindent lehetett. Lehetett fehérret és lehetett vöröset. Mert ekkor földrengés bujkált az összeková-szolt épület alatt.

A szegények lelke, mert azok még mindig szegények voltak, értelmetlenül dadogott a kapuk előtt.

A gazdagok rafinériája, mert azok még mindig gazdagok voltak, undor nélkül magára emelte a kerítők arcát.

S az üres boltok előtt fölzokogott az éhség.

Megint az asszonyok. A gazdagok és a szegények. A gazdagok dekoratív szomorúsága előzködött a szegények mély szomorúságával.

A gazdagok hájasság alá mentett tüdőkből azt mondták:

Se kenyér! Se tej! Se gyufa! Uristen, megint csak mi az együgyű munkások. Belehalunk ezekbe a szörnyű napokba!

S a szegények belevakultak a gyűlölködés kórusába:

Ezek is a munkásságot akarják becsapni! Nem engedjük magunkat becsapni!!

A fekete színek nőttek s a megkevert fejekben széttüskézett a tagadás.

Az ellenforradalmi kormány keresztény ígéreteket esempesztett át a határokon.

Megszállott hiszterikák most a fehér galambról áradoztak.

A forradalmi törvényszékek pedig törvénykeztek.

A mérleg veszettül hűmbált.

Vörös! Fehér! Fekete! Fehér! Vörös! Fekete!

Vörös! Vörös! Vörös!

Senki sem látott át a pillanaton.

A püpos diák lelkesülten kidolgozta magát önmagából.

A lány féltő hajnalokat sirt a zivataros faluk fölé.

S a szakállas ember szentgyörgyködött a hiábavalóság sodrában.

Terhes szekerek vándoroltak az éhes város felé.

De az igazság maradék nélkül kivágta a szívét. A nap felhőkormokból világított. S az apák elárulták a fiaikat s a lányok elárulták az anyjukat.

Valakinek jönni köllött volna, aki ismeri a maradandóság törvényét.

Csak a káosz.

A szakállas ember mindenütt fölmutatta a testvéri lelkét. De a falu szemei menthetetlenül megvakultak és a falu fülei menthetetlenül megsüketültek.

Csak fogak voltak. Csak körmök voltak. Csak fegyverek voltak.

Valahol a bolondulni tudó nyájra spekulált az ellenforradalmi kormány.

Valahol az ígélet szent hegyére akarta magát földolgozni a forradalmi tanács.

S itt kifakadt a babiloni nyelvzavar.

Fák kék hullákat rügyeztek.

Hatéves gyerekek szemei meglátták a pusztulás sárga országútját.

A szakállas ember kibontotta magát a reménytelen estékben:

Miért? Miért így? Miért kell a halálnak utánam

maradni, mikor én a szeretettel akarok járni?!

S a szél megint rátolta a fekete táblákat.

X

Akik mindent erre az egyetlen kártyára tettek föl, azok elojtották a menekülés lámpáit: mindhalálíg! Gyárakban fölállították az utolsó menetszázadokat. S a véletlenek még mindig ígértek valami fantasztikus lehetőséget.

Kitartani hát! Kitartani!

A hasas újságíró most tarkán s valami lötytyedt napoleon maszk alatt nyilatkozott meg a Katona-mezőn:

Életeteket is a forradalom életéért! Nézzetek magatokba, a világforradalom pionírjai vagytok s veletek él vagy veletek török össze az új világ arca. Halált vehettek, és életet vehettek magatok köré. De ki akarhatna itt választást csinálni?

Az emberek összehengerendázták a maradék erejüket:

A történelem választott ki bennünket!

Az újságíró harsogtatta a napoleonságát:

Menni! Menni! Menni!

És hanyattestek a tétovaság falai s a lélek nyugalma lobogott, mint az olajjal etetett tűz.

Valaki azt mondta:

Mi most a világosság parancsait teljesítjük be!

S valami pillanatnyi hajnal csakugyan végighasadt az országon.

De a föltornyolt indulatok szájazták: mindez már csak a felelőtlenség játéka. Gyárak fontartás nélkül aludni kezdtek. Csomók utakat esomóztak. Egy erdő elveszett a faínségben. S valaki a gyűlölködés ízét keverte el a kenyér piros héja alatt.

A határokon megint megkapaszkodtak a frontok.

De ugyanekkor pogromra éhes cédulák estek le a vízfejűek asztalára. Valaki, mintha kiválaszthatatlanul összekavarta volna az Igent és a Nemet. A várakozás barlangszájában ült minden. És nem volt itt az Ember, aki föl tudta volna emelni a rendtevéis ostorát.

Néhány mániákus pedig belevetette magát a káoszba:

Isten! Isten!

A szakállas ember gyujtogatta magát a szédült faluk előtt:

Emberék! Emberék! Emberék!

De csak a süket tagadás éjszakázott mindenütt. Hová megérkezett, ott szétpozdorjázott az örület s ahonnan elment, ott újra fölágaskodott a fehér hullám. Már csak az órák rendszertelen járásán mulott minden.

Napok könyörtelen láncot esikorogtak.

Némelyek még tisztára mosakodtak az önzetlenség forrásainál, de maradék nélkül már ezek sem tudták fölgöngyölneni a gyanakvás uszályát.

Az elnök, hogy megmutassa a taktikai képességeit, fujni kezdte a jobboldal nótáját.

S a fekete utcákban ekkor törös lángokat kiáltott az éhség. Mert a palotás házakban már születendő volt a pusztulás. Kereskedők csak bizonyos kamrák felé esatornázták el a dugott áruikat. Hajnalok nem tudtak fölhasadni. Kövér asszonyok belesírták magukat a sovány asszonyokba és így ordítottak ki a zavaros szeméikből:

Mi gyöngye asszonyok vagyunk! Hust agyatok!

Tejet agyatok! Puha gyölesot adjatok! Mi az egész nemzedék anyja vagyunk!

Ez a kielégíthetlenség zsolttára volt.

De a hegyoldalra tolt villákban fehér ágyakon még piri-

tották magukat a szegénység gyerekei.

Pink és lányok.

S ők észrevétlenül magukba kamrázták az ajándékozó időt.

Az ő hangjuk még néha átpántlikázott a reménytelen-ség egén.

S valakinek ilyenkor istenerővel sikerült egyenesbe támogatni a falakat.

Nincs megállás!

Az elnök extázisba kergette magát az ötszázak ülésén.

Világforradalom!

Valakiből kiszakadt egy vénasszonyos sóhajtás.

Elűkkadt szemek usztak a padok fölött.

De ő ügyesen a kétségek fölé tornázta magát:

Győzni fogunk, mert győznünk kell a világ proletariátusa nevében. Az összesség testvéri megmozdulásáról van most szó. Mi az idők kiválasztott fiái vagyunk s csak napokon mulik, hogy fölgyulladjon körülöttünk a világ minden nyomorusága. Nekünk előre kell mennünk, ez a mi sors rendeltetésünk s aki gyáván vagy gonoszul ebből áll, azt könyörtelenül letiporjuk.

A pupos diák lobogtatta a fanatizmusát:

Mert aki élni akar, az merjen meghalni is az életért!

S kint ekkor itt is, ott is meghasadt a esőnd.

Az elnök tovább gombolyította a frázisait.

A sárga téglaketrecekből elindultak a főkolomposok.

Uteák keverték a rohanást. Emberek arcára fölszaladt a larva. Emberek arcáról leesett a lárva. Valaki értelmetlen szavakat kiabált a telefonba. S néhány egyenruhás kamasz rozsaszínű pátosszal kezét csókolta az anyjának.

Az ötszázak ülésén ebéidő nélkül áttértek a pénzügyi kérdésre. Egy kenderszőke emberke a valuta megjavítási lehetőségéről értekezett. S a teljhatalmu városparancsnok most észrevétlenül kiesuszt az ajtón.

Valahomnan, mintha ágyuk döcögését lehetett volna hallani.

A boltok előtt fekete sorokban kigyósodtak az asszonyok.

Percek ölmos testtel estek le a tornyokból.

És minden belesulyosult az ólomba.

A levegő. A hang. A fény. A hő.

És a formák is elvesztették éles határvonalait. Sokáig, mintha az ég és föld találkozása fenyegetett volna. Csak a körutak vetettek föl néhány elevebb gesztust, de ezeknek sem lehetett megismerni az igazi értelmét. Később struclábu alakok hasogatták föl az utcákat. Kicsiny örömtüzek fölött kérdőjelek ültek a szemekben. Mintha tolvajkodnának a levegőből. Mikor egymáshoz küldték a karjaikat, három ujjuk jelesen elveszett a tenyerükben s azt mondták:

A galambok kiröpülnek...

A boltok előtt pedig a lárvas asszonyok:

A munkásság már nem tűrheti soká ezt a megkínóztatást.

Ha valakinek meglett volna a tisztavízű szeme most megláthatta volna az akarat széttáradzó erejét.

A bazilika előtt egy elmaszkírozott pap leejtette az irattáskáját. S néhány pillanat múlva az emberek kezébe, senkisémet tudta honnan, belerepült egy cédula:

Jézus fehér bárányai! Elérkezett a leszámolás órája.

Mintha száz helyen egyszerre késelték volna meg, fölördített a vörös város:

Az ellenforradalom!

Néhány bélyeges legény édig kiáltotta a rémületét:

Fegyverbe! Fegyverbe!

De a fölszakadt káosz ekkor már magába nyelt minden különvalót.

Az összekötő hidnál egy vörösőr észrevette az első monitort.

Fehér zászlókkal.

Aztán még egy és még egy és még egy és még egy.

Odvas száj volt fölöttük az ég.

S ők roppant taraju kakasok, ringatóztak a halálos város alá.

Valaki telefonálni akart, a központ nem vette föl a kapcsolást.

Zabolátlan lélektüzek pattogtak föl az utcákon.

Autók röpültek.

Harangok megoldották a nyelvüket.

Néhány gyereket fölmorzsoltak a kerekek.

Színek szédülést peregetek.

Üzletek elbujtak az alattomoságukban.

A Ludovikában riadóba csattantak a kürtösök.

Ház mesterek eibálni kezdték a vörös zászlókat.

Tisztán azonban még senki sem látta a dolgok rendjét.

Könyörületesség fiatal fái virágoztak.

Röpiratok. Akarattal kevert aknák. Jeligék, amelyeket egyre többen kezdenek megérteni.

S az ötszázak tanácsán még mindig szónokolt a kenderhaju emberke:

És indítványozom a bélyeggyűjtemények rekvirálását!

Valaki most fölszakítja az ajtót:

Kitört az ellenforradalom!

Mintha mindenki elvesztette volna a fejét.

A rekedt kiáltás keresztül repesztette a levegőt s aztán testesen megállt a padok fölött.

A pillanat összetörött a esőndben.

Ablakok megmutatták a nekifeküdt monitorokat.

Egy kanacszemű megüjülten esodálokozott:

Fehér zászlók alatt!?

Az első hajón menydörgött a parancsnok:

Teljes gözzel!!

Szócsovek huhogtak.

A parthoz kötött uszályokra is fölszaladtak a fehér zászlók. Egy megbízható monitor, mint támadó kifutott a kikötőből s a vizen egyszerre az is fehér lett.

Teljes fényű nap megmutatta a pusztulás száját.

Legelőszőr a pupos diák találta meg magát.

S aztán egyszerre:

Fegyverbe! Fegyverbe!

De valaki, mintha gyámoltalanul elsírta volna magát:

Kikapcsolták a telefont!

A pupos diák a gyári őrségért ordította.

De hiába.

Mert senkisémet találta a teljhatalmu városparancsnokot.

S a város ekkor már fölnyüzsgött eszetlenül.

A házak fehér embereket löktek ki magukból. A fehér emberek fehér zászlókat cipeltek a gomblyukukban. Az

utca erre-arra eibálták a szétbomlott fehérséget

Eszelős szemek és eszelős fülek várták a könyörtelen jelet a víz felől.

Ezalatt a municióraktár mögött ismeretlen tettesek lemészárolták az őrséget.

Hat óra.

A kerületi munkástanácsok fölszippantották szétriadt tagjaikat.

Autók elszánt futárokat röpitettek roppant gránátok között.

Elbolondított asszonyok le akarták harapni a megigazult férfiak lábait.

A monitorok leadták az első lövést.

És ekkor egyszerre összegubancolódtott a város.

A tanácsházról gyökérig leporzott az erkély.

Az ötszáz ember logika nélkül mentette magát a falak közül.

Agyu. Gépfegyver. Revolverek.

A büzlő alkonyat vonított az utcákban.

A pupos diák fölszuronyozott fegyverrel dirigált:

Barrikádra!

Valahol a külvárosokban sirtak és üvöltöttek a gyárkürtök. Az ég ekkor már ereszkedett a föld felé. S a köves utakon földcöngtek az acélsörényes kigyók.

Gyárak, műhelyek és irodák vörös fiait kihozták áldozásra az életüket.

A tanácsház előtt söpörtek a golyószórók.

A monitorok kimenydörögtek a közeli házak ablakait.

De föltelelt az éjszaka és ez eligazította a mérleget.

És ekkor esodálatosan már a városparancsnok is a helyén volt.

Mindenki a helyén volt.

A félelem és a győzelem misztikus jelei ragyogtak.

Néhányan még nem tudták megállítani magukat a rohamban, néhányan még szétszórták a drága vérüket.

Különben minden belehasalt az éjszakába.

Az éjszaka bársonylott, mint a fájdalmas tó.

De az órák irgalmatlanul tovább zöcskölték az időt.

A szörnyű feketeségben alig lehetett hallani azt az artikulálatlan ordítást, amely a határok vonaglásától szakadt a város felé.

Valaki Erős meglökte a frontokat.

A súlyos drapériák alatt nyüzsgöttek a széthulló seregek.

Rombolás. Pusztulás. Születés.

Egy egész világ remegett hidegtelelően az éjszaka bundájában.

Urísten! Urísten!

S az emberek fejéből többé nem lehetett kitörülni az ellenforradalom lehetőségét.

Megint eljön és győzni fog!

Némelyek, hogy minden eshetőségre készen legyenek

külféle amuletteket szallagoztak a nyakukba.

Javulásra tért tolvajoknak újra megenyvesedtek az ujjaiuk.

Pálkamérők jőpéért megreszkírozták a fejüket.

S a nyilvános házak zongorái körül terveket főztek a morál fehér lovagjai.

Mindenki hitte megint el fog jönni a törvénykező nap és

akkor jaj lesz azoknak, akik alulmaradnak.

És mindez a vidéken már valóságnak élt az emberek

szívében s a szemek az összeomlás pontos dátumát

rejtegették. Mindenki a bujdosó királyról beszélt s az el-

rejtett gabonáról amit féltani kezdtek a csirázástól.

De jönnek az ellenséges ország katonái s azok

meg fognak váltani bennünket.

Egy golyvás öreg nyöszörgött az emlékeim át:

Ó ki tudja, azokban is nem-e az ördög lakik!

Hát lehet veszedelmesebb valaki annál, mint aki azt

mondja: mit a király és mit az isten!! Ezeknek kelevény van a lelkükben és megéheztek a vagyonunkra.

A szegények se szeretik őket.

Csak a gonoszok szeretik őket.

Meg az istentagadók szeretik őket.

A szakállas ember pedig járta a halálszagu utakat s hogy a zsigoriak meglágyuljanak s a látók lássanak újra és újra kiprédikálta a lelkét:

Testvérek!

S az emberek csak néztek rá sötét állati szemekkel és véresre harapták az ajkukat, hogy ki ne forrjon közülök az átok.

De ahogy magukra maradtak leomlottak a szent mécesek alá és fanatikusan imádkoztak az isten kegyetlen ostoraért.

Az öreg asszonyokat lidérces álomlátások gyötörték szüntelenül.

Egy főpapi küldönc bizalmas körrendelettel futkározott a plébániák között.

Kórházak nyavalyásainak azt mondták az apácák:

Imádkozzatok, mert közeledik az utolsó nap s az

egész világ elpusztul a fölforgatók bűneiben.

A becsületességhez szorított üzleteseknek már savósodni kezdett a vérük s minden feléjük tévedt emberek a jólét közeli lehetőségéről meséltek.

Ó, de hol vannak itt azok az apák és azok az anyák, akik ezeket a gazembereket letörnék?!

Az ország terhes volt a hónap testével s minden száz ember közül legalább kilencvenöt már hitte, ezek után csak a pocsolyákba visszafordulás jöhet.

Voltak napvilágra mentett szolgák, akik előkaparták a régi gazdájukat és sirva fakadtak előttük, mint az éjszakába maradt gyerekek.

Szánjatok meg bennünket.

Irgalom! Irgalom!

Asszonyok sakálisan üvöltöttek az üres boltok előtt:

Akasztfára a tanácskozó kutyákkal!

A kormányzótanács a fuldoklók életosztónéval tartotta

magát.

Hogy mindennek elejét vegyék, ingyen könyveket nyom-

mattak a testvériség értelméről s a munkanélküliek jö-

vedelmét majdnem egyenlőre emelték a dolgozók fizetésével.

De a megbokrosodott asszonyok poklot ordítottak s a

könnyű bankókat beleeregették a szélbe.

Papok összezagyválták a tömegek lelkét. Bűnbocsánatot

hirdettek. S panaszkodó, esámpás prosshessziókat vezet-

tek át a megtépett utcákon.

Isten báránya ki elveszed a világ bűneit.

Könyörögi érettiünk!

Reggelenként kanálisszájú plakátok büzlöttek le a falakról:

A zsidók keresztény vérben áztatják a lábukat!

Fehér testvérek, ne engedjük a kereszt meg-

gyalázását!

A tanácsházban bordélyt rendeztek be a véres

száju biztosok!

Ilyen hullámok még nem táncoltak soha ezen a földön.

A városok így nem vesztették el önmagukat. S így még

a faluk sem vesztették el magukat soha.

A szakállas ember vérző, futásra mart zsidókkal találko-

zott az országuton.

Ments meg bennünket a haláltól!

Nekik akarta adni az erejét.

De azok tovább szaladtak a vérző szívükkel.

Mezítelen gyerekek átfutottak az éjszaka barlangjain.

És megint elülről.

Valaki ekkor szabályos ívben egy kénszinű hálót von-

tatott föl az ország fölé.

Erezni lehetett, amint a levegő lassan, lassan testesé sűrűsödik.

A tanácsházban nappalokat és éjszakákat egyszintűvé dolgozták a fanatikusok.

Tovább! tovább!

De ez a hang elveszett a kiteljesedett hálóban. Mert ez a háló az általános rémület összefelhőzése volt. S ezen kívül már alig is tartotta meg valami a törvényesség formáját.

XI

Világok sírnak. Forradalmak zokognak.

A pusztulás kinyitotta nagy istenszáját a dolgok fölött. Remélni. Verekedni. Kétségbeesni.

!! Ó!

Lapok fájdalmasan egymásra omlottak, mint a kenyéren testvérek.

Lidák nyirkos boltozatai alatt megvárták egymást az éjszakák.

S ha valaki lámpával akart takarózni a rémülete elől, azt lámpástól együtt megette a rémület.

S ha valaki füttyszóval akarta elűzni a rémületét, azt füttüstől együtt megette a rémület.

S ha valaki részegségbe menekült a rémülete elől, azt részegségével együtt megette a rémület.

Mert ez most az élet egyetlen formája volt.

S a papok felelőtlen hókuszpokusza.

És néhány újságíró hiénáskodása a régi szemetek körül.

A határokon pedig felgöngyölödtek a frontok. Üres muniációs vonatok zakatoltak visszafelé. Széthullott seregek törvényt ültek az ellentálló falukon.

S a parancsok már nem voltak parancsok, csak rémitő ordítások egy elfülledt barlangban.

Az idő mértőrdösen járt a kalendáriumi dátumok között. Valaki még egyszer kiadta a jelszót:

Bizzunk a világforradalomban!

De nyomban fölremült a reménytelen kórus:

Az ellenség már az ország közepe felé jár.

Asszonyok már nem engednek haza bennünket az elveink miatt!

S némely cinikus nagyságok viceket kezdtek mondani a menekülés lehetőségéről.

A rémület pedig egyre csak terjeszkedett s mint valami szörnyű járványt az emberek magukba szedték a pórusaikon. S hiába voltak a bizonykodás fortisszimói, senki sem tudta megtalálni az egyenesség fonalát.

A jobboldal csalta a baloldalt s a baloldal halált viesorgott a jobboldalra.

Néhány fanatikus listát körözött a halál kivédésére.

Ezalatt pedig jöttek az ellenséges seregek.

Szabadon és gögösen, mint a komoly győztesek.

Féltre a politikusokkal!

Néhányunk erejére támaszkodhatunk esupán. De holnap talán már ez is későn lesz!

A szakállas ember azt mondta a gyülekezetben:

Két fegyvertünk volt, a boldogságot kereső hit és a boldogtalanságot legyőző erő! Egyiket se használtuk ki a maga idejében. A pusztulás szélére kellett érnetek, hogy fölbredjétek. Es most! Es most! De veletek vagyok. Mert én mindig azokkal megyek, akikben felhuzott kanóccal ég az élet.

A város lidérces álomban vonaglott s itt százhusz ember egymásba lellezte az új harcot.

Utolsó lehetünk a proletáriátusért!

Vörös szógalambok röpködtek a falak között.

Avizálni a gyárakat!

De valaki ekkor már hiányzott a teremből.

Mintha minden elvesztette volna az egy igaz arcát.

A bőrkabátos legények két forradalmi tisztet a folyóba öltek ezen az éjszakán.

A legbátrabbak fejében is elmerültek a kivezető utak.

Mindenütt a kétszínűség lámpái árulkodtak.

Csak a spekuláció. Csak a magaféltés. Csak a rémület.

Az asszonyok utolsó gyökérszálukat is kitépték a vörös életből. Boltok poklosan sötétültek. S a megtépett férfiak hazátlanul bolyongtak a kénszagu utcákon.

Mert a kéksárga háló ekkor már eget és földet kérelhetetlenül összeakasztott.

S a levegő tele volt kénnel, hogy az embereken majdnem kivérezett a fulladás.

A rémület sárga képe dominált.

Az ellenséges hadsereg részére parlamentert küldött a város határáról.

A forradalmi tanácsban takargatás nélkül ketté szakadtak az erők.

Kitartani az utolsó emberig!

Elég volt! Elég volt! Elég volt!

Békét akarunk!

Testvérárulók!

De mindez már csak a hiabavalóság trombitálása volt.

A holnap formája könyörtelenül meg volt határozva. És nem voltak vágyak és nem voltak kétségek.

Az elnök gesztusok nélkül beszélt a tribünön:

Csalatkoztam bennetek. De ninesenek megbárm valóim, mert aki hisz az igazságban, az soha nem bántja, amit ezért az igazságért elkövetett! Testvéreim, ma elvesztettük a harcot. De mondom, az örömös korán örülnek, mert mi holnap újra kezdjük ezt a harcot! Nekünk sorsunk van testvéreim s a kiválasztottak útján nincs megállás! Ha máma megölnek bennünket az erőben, holnap föltámadunk az igazságban!

A szavak halottak fölött zokogtak.

Percek szomorúságot pernyéztek.

Az ablakokon vérezett a délután.

Valaki kiszámyazta magát a végzet fölé:

Kiev! Moszkva! Pétervár!

Az elnök még zengett orgonásan:

Hittem, ha halunk kell, a barrikádokon halunk!

De bevégeztetett. S holnap megkezdődik rajtunk az inkvizíció.

Este volt.

A város alatt paradésra zászlózták magukat a megszállt csapatok.

Mindenki a holnapra gondolt.

A tanácsházat mintha tetőig belemártották volna a szomorúság fertőjébe.

Barátok nem mertek egymásra nézni. Valaki láthatatlanul iratokat tépdesett a zsebében. S néhány lehasznált, elpuposodott ember takargatás nélkül sirt, mint az özvegyen maradt szerelmesek.

A szakállas ember azt gondolta a magányos sarokban:

Holnap mindent elülről!

Otthon a kétségbeesett lány nem merte ráemelni a szemét. Ekkor pedig már semmi különös nem látszott rajta.

Jó voltál hozzám! Testvér... Ilyen asszonyt keresnek magukhoz a bántott emberek.

A lány sirt.
Kint számolatlan fegyverek durrogtak.
A bus falak között ezüstösen esengetett az éjszaka.
A szakállas ember idegen barázdák alá maszkirozta magát a tükörben.

Ez a mi sorsunk. Gyógyítani akarunk és megveretünk!

Ehnész?

A szemeid előtt. Mert téled ninesenek elmenő utaim.
S mennél kevesebbet látnak belőlem a szemeid, én annál közelebb leszek hozzád.

Ehnész!

Elmegyek!

A reggel aranyhidjain feljött az új nap.
Az udvaron valaki eszelősen ordította a fájdalmát:

Az uramat! Az uramat!

Puskák kerepeltek.

A lány térdre csuklott a szakállas ember előtt:

Menj! Menj! Menj!

Mankósan és öregesen letolvajkodott a hátsó lépesőkön.
Valaki üvöltve elrohant mellette s egyik lábáról nagy esőppeken hullott utána a vér.

A vörös zászlók, mint a falakból kinyitott pengék, rongyosan visszacsukódtak a kövekbe.

Sárgán reflektorozot a nap.

Az utcák újultán szétterültek.

Itt-ott menekülő emberek vágták át a perspektívát.

Páncélvonal.

Rendőrok sintérkedő hurkokkal.

Es voltak fejetlen rohanók, akik belebuktak a hurkokba.

Fájdalmak iránytalanságot ordítottak.

Kezdődött a testvértelen játék.

Egy gerinctelen író Vatermörder-gallérban és fehér zászlóval új gyökeret fogott a dombokon.

Kassák Lajos

(Vége.)

EMBERSORS

A zuhanás vak alján ülni
míg ölemben a kezem meggyilkolt születés kinjait da-
dogja

és fejem fölött összekongatnak a nyelvetlen harangok
és felszakadnak bennem a lábatlan lépések
s vonszolják a sorsom
a zuhanás vak alján!

Vizionálni és megbujni a dolgok méhében
a hegyek sulypontjában, a völgyek combján
lámpásnak kuszni az állatok szemébe
lengésnek szállni a fák sudarában
vágynak indulni a hangban
láznak rohanni a színben
és az első ember horizontnyitó kapuja előtt
az eszem marni: kartalanul!
a szívem fájni: kiesukottan!
ó összetört élet.

„Embertestvérek
tárulkozzatok meg tántorgó szám előtt
vagy ne hurcoljátok szét jószágom, vágyam, életem
s esurgassátok közönyösen
a koporsózó ürbe
a föld ellentétes szélein.“

Döbbenő embersorsom
csak az állatok és dolgok vimyogják szivárványvívó
alázatba.

J. J.

TARTALOM: *Marc Chagall: Rajz / Ujvári Erzsé: Próza: 17 / Barta Sándor: Akasztott ember / Mihályi Ödön: Mindenkihez / Mátyás János: Szeretet, tagadás, harc / Kovács Kálmán: Életöröm / B. B.: A forradalom harcossaihoz / Pör Nándor: A halál / Kassák Lajos: 1919 Éposz / J. J. Embersors / Propaganda.*

PROPAGANDA

Magyarországon a gyökeres társadalmi változást hirdető pártokkal együtt előlünk is felszakgatták az összes sineket.

Olvasóinktól és barátainktól éppen ezért most *kihangsúlyozott támogatást* kérünk. Anyagilag és erkölcsileg.

Es pedig: Lapalapot létesítettünk. Mindenki adjon tehetsége szerint.

Új előfizetést nyitottunk: egy negyedévre 30, félévre 60, egész évre 100 korona. Cseh-Szlovákiában 15, 30, illetve 50 cseh korona.

Folytatjuk pártoló-tagsági jegyeink kiadását: egész évre 200 K. illetve 100 cseh korona.

Wien, 1920.

A magyarországi aktivisták.

Megjelenés dátuma 1920 július 15. — A lap minden cikkéért a szerző felel.

Felelős szerkesztő és kiadó: **FRITZ BRÜGEL** — Helyettes szerkesztők: **UITZ BÉLA** és **BARTA SÁNDOR**
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Wien, IX., Canisiusgasse 8—10

Nyomatott Johann N. Verhey A. G. nyomdájában.